

Sari Näre

SOTA ja SEKSI



TAMMI

SARI NÄRE

SOTA JA SEKSI

Rintamamiesten seksuaalikerrontaa
talvi- ja jatkosodan ajalta

Kuvat:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto (s. 9 ja 275)
sekä yksityiskokoelmat.

© 2016 SARI NÄRE JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

ISBN 978-951-31-8201-4

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

KIITOKSET7

1. SOTA ”SEKSUAALISEN VAPAUTUMISEN”

VAUHDITTAJANA 11

2. INTIIMIÄ KORSUELÄMÄÄ 31

2.1. KORSUARKI ASEVELISITEENÄ 31

2.2. KORSUVELJET NAISEN PUUTTEESSA 44

2.3. SEKSIOPASTUSTA KORSUPORUKASSA 58

2.4. ITSENSÄ TYYDYTTÄJÄT POIS SILMISTÄ. 70

2.5. PELIN HENKI 78

2.6. RINTAMAKIRJEET YHTEISJAOSSA. 93

3. VIETTIIEN VIEMÄÄ 125

3.1. LOMASEKSIÄ MAAMME PUOLESTA 125

3.2. SAIRAALASEKSIÄ SALAA. 137

3.3. RIVOUKSIA RIITTÄÄ. 146

3.4. HULVATTOMAT HALUT 155

3.5. HOMOJEN HIMOT 166

3.6. NAINEN VIE, MIES VIKISEE. 173

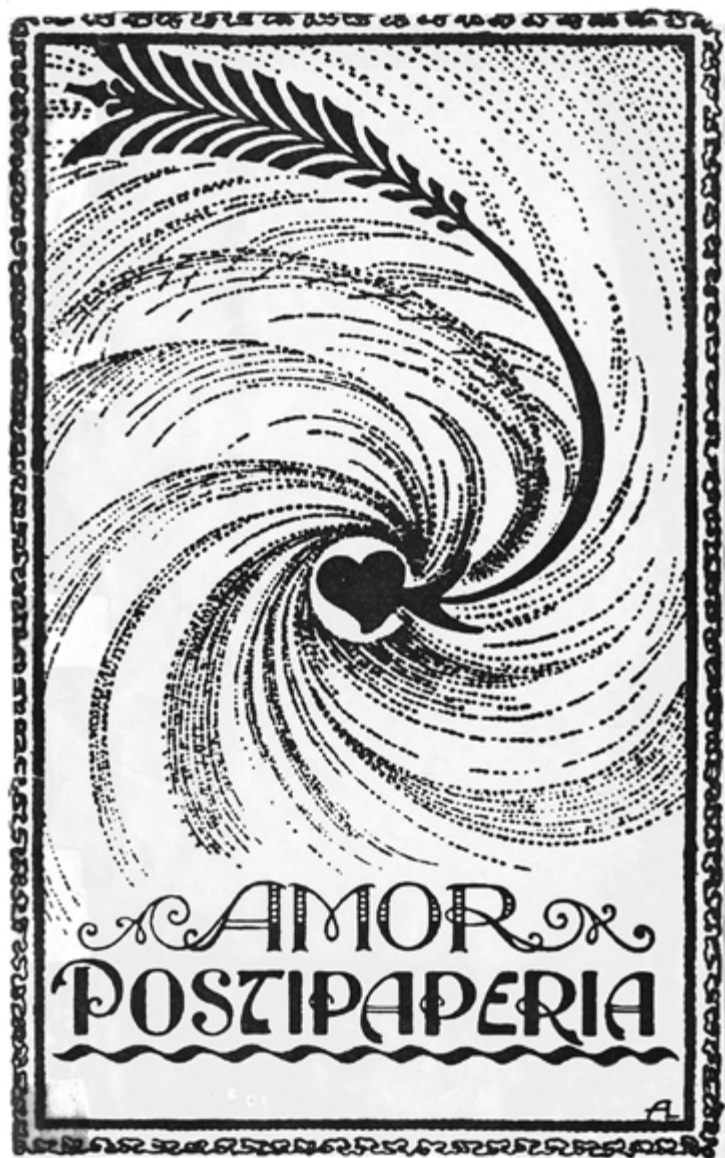
4. SIVEYSRINTAMA VUOTAA	189
4.1. NAISTEN SIVEYSTALKOOT	189
4.2. SIVEYSRANGAISTUKSIA NAISILLE	199
4.3. VILUNKIPELIÄ VIETTIEN VOIMALLA	215
4.4. PETOSTA JA KOSTOA KOTIRINTAMALLA	230
4.5. RINTAMASEKSIÄ KAUPAN	246
4.6. TAUDIT SYNIN PALKKANA	262
5. VÄKIVALLAN VOIMALLA	277
5.1. AHDISTELUN ARKEA	277
5.2. PEDERASTIEN JUONIA	285
5.3. SODOMIAA SODAN VARJOLLA	295
5.4. RAISKAAMISEN VALTA	299
6. VIERAALLA MAALLA	311
6.1. ”SAKEMANNIEN” SYLISSÄ	311
6.2. ”VANJAT” KYLÄSSÄ	327
6.3. ”MAATUSKOILLA” VIERAISSA	337
6.4. SEKSIIN RYÖSTÄMISEN VAARA	357
VIITTEET	372
LÄHTEET	383

Kiitokset

Idea tähän kirjaan on syntynyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston korsuperinneaineiston lomassa aikaisempia sota-aikaan liittyviä teemoja tutkiessa. Niihin aineistoa kerätessä silmiin on osunut niin runsaasti seksuaalissävytteistä kerrontaa, että se on inspiroinut keskittymään aiheen tarkempaan tutkimiseen. Sydämelliset kiitokset kuuluvatkin seksistä kirjoittaneille sotaveteraaneille. Julkaisuluvan saamiseen SKS:ltä kertojia ei kuitenkaan ole voinut yksilöidä. Haluankin kiittää jokaista kertojaa erikseen näin anonyymisti. Samalla kiitän SKS:n kansanrunousarkistoa mahdollisuudesta tämän ainutlaatuisen aineiston käyttöön.

Lämpimät kiitokset ansaitsevat myös kollegani Jenni Kirves rintamakirjeenvaihtoa koskevan luvun pohjatyön tekemisestä sekä Tammen kustannustoimittaja Iiro Kuuranne ja kustannuspäällikkö Markku Aalto joustavasta yhteistyöstä. Työtäni ovat rahoittaneet WSOY:n kirjallisuussäätiö, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, Suomen tietokirjailijat ry, Suomen tiedetoimittajain liitto ry sekä Pelitoiminnan tutkimussäätiö. Suuret kiitokset kaikille rahoittajille!

Helsingissä 13. syyskuuta 2016
Sari Näre



AMOR
POSTIPAPERIA

1.

SOTA ”SEKSUAALISEN VAPAUTUMISEN” VAUHDITTAJANA

”Meitä lottiakin oli tietysti kovin montaa erilaista luonnetta. Toiset meistä oli siveitä ja kunnollisia, toiset vähemmän sellaisia. Toisilla oli ne himot ja halut voimakkaammat, kun toisilla.”¹

Oheinen entisen lotan toteamus tuntuu nykypäivänä melko itsestään selvältä, mutta sotien jälkeisessä ilmapiiirissä vaikutti siltä kuin naisilta olisi edellytetty kollektiivista vastuuta siveysrintaman yksittäisistä repeämistä. Tämä vaatimus lienee hiljentänyt naisia kertomasta sukupuolikokemuksistaan sodan aikana. Seksuaalikerroksen julkinen perinne viittaa pornografiaan, mille alueelle naiset eivät myöskään ymmärrettävästi ole halunneet astua. Käsillä olevassa kirjassakaan naiset eivät ole erityisemmin äänessä, vaan heistä syntyvä kuva on miesveteraanien värittävä. Tämä kuva ei ole tyhjentävä eikä heijasta todellisuutta kaikessa moninaisuudessaan, vaan se muodostuu rintamamiesten sota-aikaa koskevan seksuaalikerroksen kautta.

Seksuaalikerroksen aineistona on käytetty 1970-luvun alussa kerättyä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kan-

sanrunousarkiston korsuperinneaineistoa, joka koostuu 265:n muistelijan haastatteluista, kirjoituksista ja muista muistiinpanoista ja käsittää noin 12 000 sivua. Aineistossa ei ole varsinaista seksiä kuvaavaa luokkaa seksuaalivaikeuksia koskevaa luokkaa lukuun ottamatta. Naisia, lottia, sotaheiloja, kenttäpostia, lomiam, korsuhuumoria, lauluja ja niiden väännöksiä, kronikoita ja kronikoitsijoita koskevista alaluokista voi myös löytää seksiä käsittelevää kerrontaa.

Korsuperinneaineisto on luokiteltu kolmeen pääluokkaan: korsuporukkaa yhteisönä ja yksilöinä sekä sen elämänmuotoja kuvaavaan luokkaan, henkistä perinnettä koskevaan luokkaan sekä rakennuksiin, sisustuksiin ja asumiseen liittyvään luokkaan. Tämän tutkimuksen teemoja löytyy kahdesta ensimmäisestä, korsuporukkaa ja henkistä perinnettä koskevasta pääluokasta. SKS:n kansanrunousarkisto on edellyttänyt, ettei tässä tutkimuksessa tehdä viittauksia yksittäisiin kertojiin, joten aineistoon viitataan vain yleisellä tasolla: ”SKS, KRA, korsu.” Aineistossa viitattujen henkilöiden sukunimistä on jätetty vain alkukirjain. Muutamissa tapauksissa kertojien tehdessä tutkimushavaintojen kaltaisia yleisiä analyysejä he esiintyvät nimellä.

Koska yli 40 vuotta sitten aineistoa kerätessä sotaveteraaneilta ei kysytty muistitietoa seksistä suoraan, sitä on täytynyt kartoittaa tekstien ja rivien välistä pitkin aineistoa. Kaikkia seksiä kuvaavia kertomuksia en siten ole voinut havaita, varsinkaan kun osa teksteistä on kirjoitettu käsin eivätkä ne siksi ole aina riittävän selviä luettaviksi. Joiltain osin tätä puutetta täydentää samasta aineistosta vuonna 1974 julkaistu *Sotasavotta*-teos, josta on poimittu joitakin aineistonkeruussa huomaamatta

jääneitä kertomuksia. *Sotasavotassa* ei toisaalta ole julkaistu tyhjentävästi seksuaalista kanssakäymistä koskevia kertomuksia, vaan siitä on jätetty ehkä tarkoituksellisesti riettaimmiksi katsotut kuvaukset pois. Näitä kuvauksia on kuitenkin sen verran runsaasti, että niiden pujottumisesta osaksi korsuperinneaineistoa saa vaikutelman, että sanomisen tarve seksin saralla on veteraaneilla ollut suuri. Tähän kirjaan on päätynyt 80 sotaveteraanin seksiä koskevia muistelmia.

Tältään aktiivisimmassa sukupuolielämän vaiheessa eläneet naiset ja miehet joutuivat talvi- ja jatkosodan sekä Lapin sodan vuosina 1939–1945 viettämään suurimman osan ajasta erillään toisistaan, suurin osa naisista kotirintamalla ja enemmistö miehistä rintamaoloissa. Monia rintamamiehiä motivoi maansa puolustamiseen juuri naistensa ja perheidensä suojeleminen – ”tänne ei tulla naisiamme raiskaamaan”. Näissä olosuhteissa naisille säilyttyi sanaton vaatimus pidättäytyä seksistä muiden kuin puolisoitensa kanssa. Vakiintumattomat naiset joutuivat tasapainoilemaan sen kanssa, missä vaiheessa seurustelua antautuivat seksuaaliseen kanssakäymiseen, etteivät leimattaisi seksuaalimoraaliltaan löyhiksi. Tilanne oli nurinkurinen: samalla kun omat miehet olivat rintamalla, kotirintaman suunnalla toimi vierasmaalaisia sotilaita – komeita saksalaisia aseveljiä ja vihollisen joukoista vangeiksi jääneitä venäläisiä. Tämän lisäksi kotipuolella vaikuttivat vielä rintamakomennusta vaille jääneet ”nostomiehet”. Näihin kehenkään ei olisi saanut koskea.

Sodan oloissa naisten ja miesten kokemusmaailmat irtaantuivat toisistaan, varsinkin kun oli voimassa sanaton sopimus olla kuormittamatta toisia omilla taakoillaan. Tämä vieraannutti naisia ja miehiä toistensa

kokemuksista. Toisaalta sotavuodet tarjosivat mahdollisuuden uudensuolaisiin sukupuolten väliin kohtaamisiin, kun koko yhteiskunta oli jatkuvassa liikkeessä. Naiset ja miehet joutuivat siirtymään paikasta toiseen – rintamalle, kotirintamalle, työkomennuksille, turvaan maalle tai joissain tapauksissa ”maan alle”. Kun sotaponnisteluihin oli mobilisoitu arviolta 660 000 suomalaista, voi kuvitella sota-ajan liikkumisen määrää. Tämä teki mahdolliseksi kohtaamiset entuudestaan vieraiden vastakkaisen sukupuolen edustajien kanssa ilman sosiaalisen silmän valvontaa, vaikka kontrollia yritettiinkin valtion taholta kiristää. Kuoleman vaara aiheutti monissa tarvetta elää ”kuin viimeistä päivää” siltä varalta, että seuraavana päivänä sattuisi kuolemaan. Niinpä aika oli otollinen uusille seksuaalisille avauksille, rohkeille kokeiluille ja hetkittäisille antautumisille. Tässä kirjassa kuvataan sitä, kuinka kohtaamisissa painottuivat siirtymävaiheet koti- ja sotarintamien välillä.

Jatkosodassa siirtymät rintamien välillä tapahtuivat suurimmaksi osaksi suomalaisten miehittämän Itä-Karjalan ja Kanta-Suomen välillä. Itä-Karjalan valloitusota antoi mahdollisuuden miehittäjäidentiteetin mukaiseen seksuaaliseen irtiottoon. Itä-Karjala oli kyllästetty neitseellisillä mielikuvilla, ja Suur-Suomi-ideologiassa suomalaisten tehtävänä oli pelastaa tämä neitseellinen maa isolta pahalta Neuvostoliitolta:²

”Vienan tyttäret, jos he saivat säilyä esivanhempiensa vuosisataisessa lankeemattomuudessa, voisivat Suur-Suomen tulevassa valtakunnassa nostaa isänmaataan ja meitä suomalaisia puhdistaviin korkeuksiin ja muodostaa sen kantajoukon äitejä, jotka synnyttävät valta-

kunnalle lujia ja siveitä sotureita, joiden miekkaa vastaan ei kukaan pysty taistelemaan.”³

Ilmari Kiannon sisällissodan jälkeen maalaama naisia koskeva neitsytvertauskuva saa jossain määrin vastakaikua korsuperinneaineistosta. Vertauskuva samalla myös korostaa rintamamiesten asemaa koskemattomuuteen kajoavina miehittäjinä jatkosodassa. Seksuaalikerronnassa muutenkin painottuu yhteiskunnallisten erojen sekoittuminen ja järjestyksen murtuminen. Kertomukset ovat täydessä ristiriidassa sen kanssa, miten naiset – varsinkin lotat – ovat tyypillisesti sotajan sukupuoli-ilmastoa kuvanneet. Seksuaalijärjestyksen murtuminen on itsessään rinnastettavissa sotatilan aiheuttamiin arjen järjestyksen murtumiin.

Väkivallan ja pyhän yhteyttä tutkineen René Girardin mukaan seksuaalinen promiskuiteetti on sallittua, joskus jopa vaadittua, rituaalisissa juhlissa, jollaisiksi ulospääsy rintamaolosuhteista voidaan tulkita. Suuri osa korsuperinneaineiston seksuaalikerronnan sisällöstä sijoittuu rintamalomiin: lomat rinnastuvat rintamarkeen nähden pyhäpäiviin verrattaviin arjesta poikkeamiin, kuten juhliin. Juhlamiellellä lomille tyypillisesti lähdettiin, ja siirtyminen seksuaaliseen toimintafääriin, kuten flirttaamiseen, alkoi usein jo matkalla kotipuoleen. Girard kuvaa sosiaalisten hierarkioiden kääntämistä ympäri juhla-aikoina: ”Juhlan aika tarkoittaa sitä, että väliaikaisesti kaikenlaiset luonnonvastaiset yhteenliittymät ja ennalta-arvaamattomat kohtaamiset ovat hyväksytyjä ja niihin kannustetaan.”⁴

Suomalaisten kansallisen aseman kääntyminen talvisodan uhrista jatkosodan miehittäjäksi merkitsi uhri-

kriisiä, jonka käsittelyn voi nähdä ulottuneen myös seksuaalisuuteen. Seksijutuilla saatettiin omalta osaltaan käsitellä uhrikriisiä. Girardin mukaan ”ihmiset eivät voisi asettaa väkivaltaa itsensä ulkopuolelle erilliseksi, suvereeniksi ja lunastavaksi entiteetiksi, jollei heillä olisi sijaisuhria ja jollei väkivalta itse jollakin tapaa järjestäisi heille helpotuksen hetkeä, joka samalla on uusi aloitus, väkivallan sykliä seuraavan rituaalisen syklin alku”⁵

Toisin sanoen vaikuttaa siltä, että seksuaalikerronnalla saatettiin omalta osaltaan työstää sitä ristiriitaa, joka rintamamiehissä enemmän tai vähemmän tiedostettuna nousi asemassaan miehittäjäväkivallan käyttäjinä. Kerronnan paikoittainen seksuaalista väkivaltaa henkivä riettaus ikään kuin merkitsi väkivallan seksiin ja siirsi miehitysväkivallan pois mielestä. Kyse on sijaisuhrimekanismista, jolla mahdollinen miehitysaseman nostama syyllisyys korvattiin tai jopa oikeutettiin siirtämällä vastaava asetelma sukupuolten välisiin suhteisiin, tosin naisten osalta koskien vain marginaalisemmissä asemassa olevia naisia. Omat vaimot ja rakastetut eivät joutuneet tällaisen kerronnan kohteiksi.

Sen lisäksi, että rintamamiesten korsuissa luoma seksuaalikerronta on syntynyt osittain lievittämään miehitysväkivallan heissä aiheuttamaa stressiä, se on saattanut myös todellisuudessa vähentää miehittäjäaseman käyttämistä seksuaaliseen väkivaltaan. Mikäli mentalisaation voimaan on uskomisen, väkivaltaisten tuntemusten ja mielikuvien sanallistaminen vähentää tarvetta saattaa ne toiminnaksi.⁶ Olennaista korsuyhteisöjen harjoittamassa ”kollektiivisessa mentalisaatiossa” on juuri toiveiden, halujen ja turhautumien punominen kertomusten muotoon, väkivaltaisten ja seksuaalisten yllykkeiden

kerronnallistaminen. Samalla rintamamiesten rivo seksuaalikerronta oli yksi tapa hangoitella vastaan sodanjohdon virallista ideologiaa, mikä vahvasti yhteishenkeä ja sitä kautta maanpuolustuskykyä.

Omien rintamakokemustensa pohjalta väitöskirjansa *Komppania pienoisyhteiskuntana* tehnyt Knut Pipping kysyy, miten kenttäarmeijan miehet olisivat kestäneet monet rintamalla vietetyt vuodet, jos he eivät olisi muokanneet virallista normijärjestelmää sellaiseksi, jonka he saattoivat kokea oikeudenmukaiseksi. Vastapainona kontrollia korostavalle järjestelmälle he loivat omat norminsa ja moraalinsa, jotka lievensivät sotapalveluksen ankaruutta ja antoivat mahdollisimman paljon vapautta ohjesääntöjen puitteissa. Mikäli miehet eivät ymmärtäneet annettujen käskyjen mielekkyyttä, he vastustelivat niitä oman normijärjestelmänsä mukaisesti. Pipping katsoo tämän jermuilun olleen tärkeimpiä taistelutahtoa kohottaneita tekijöitä, sillä se loi yhteenkuuluvuutta miesten välille. Riettaat jutut kuuluivat tähän virallista järjestelmää kiistävään taisteluvalikkoon.⁷

Korsuissa jaetulla seksuaalikerronnalla oli toisinaan sisältöjä, joissa sotamies oli upseeria viriilimpi ja upseeri kärsi seksuaalisen häviön ravisotilaalle. Seksitarinoissa sotilaiden välinen hierarkia oli mahdollista kääntää ylösalaisin. Armeijahierarkia asettuu kyseenalaiseksi varsinkin seksin saralla, jolla miehen kuin miehen tärkeimmät kyvyt mitataan – seksihän on elämän palveluksessa, sota sen sijaan kuoleman. Pippingin mukaan ”miehet katsoivat rajoittamattoman viinan ja naisten saannin olevan elämän korkein hyvä, jota heidän täytyi olla vailta rintamapalveluksensa vuoksi. Päätellen siitä, kuinka usein keskusteltiin viinasta ja naisista tai miten usein ne olivat

miesten toisilleen kertomien tarinoiden kohteina, suuri osa heidän päiväunistaan on täytynyt pyöriä pullon ja pillun ympärillä. – – Koko käyttäytymisessään miehet olivat silmiinpistävän heteroseksuaalisia, ja he arvioivat usein lomiaan seksiasteikon mukaan alkoholiskaalan lisäksi. 'Saitko naida' oli lähes vakiokysymys, joka esitettiin lomalta palaavalle, ja tämä kysymys tulkitsee myös miesten käsityksen naisesta: nainen oli ennen kaikkea seksiobjekti."⁸ Veikko Pystysen kuvaus rintama-ajoiltaan tiivistää korsuhengen:

"Oli loputonta puhetta naisista. Pojat kertoivat kaikenlaisia juttuja. Kuka oli nähnyt minkäkinlaisia unia. Kuka oli herännyt märkää housuissa, kuka oli ollut unissansa ensi yhteydessä tyttärensä kanssa. Kuka oli suunnitellut seuraavan loman menettelytapaa rakastetunsa kohtaamiseksi. Kuka kertoi lomalta palattuuan, ettei ennättänyt heittää edes reppua pois, kun jo piti heittäytyä naisen syliin. Kukaan ei ollut minun kuulteni kertonut poikuudestaan. Joku puhui hämärin viitauksin ensi kerrastaan, mutta mistään ei tiennyt, oliko juttu unta, keksittyä vai totta. Salaperäisyys verhosi tapahtumat jännittäväksi salaisuudeksi. En ole koskaan kuullut, että homoutta olisi esiintynyt näissäkään olosuhteissa. Eikä onaniatakaan, vaikka sellaisesta puhuttiin leikkillisesti: 'Mitäs onanisti!' 'Mitäs homo!'"⁹

Korsuperinneaineistossa veteraanit kuvaavat hyvin suoraan jermuasennettaan kohdatessaan naisia. Toisin sanoen he harjoittivat vehkeilyä naisten kanssa päästäkseen seksuaalikontaktiin. Koska sukupuolisen kanssakäymisen seurauksista koituu naiselle suuremmat riskit

kuin miehelle, rintamamiesten harjoittama ”sukupuolijermuilu” ei ollut aina täysin harmitonta naisille. Kujeilevaa jermuasennetta kovempaa keinottelua olen kutsunut ”vilunkimoraaliksi” (Näre 2008). Siinä missä jermuilussa tehdään suhteellisen harmittomia kepposia, vilunkia harjoitettiin härskimmin, joskus vahinkoa tuottaen. Tämä sodan oloissa omaksuttu vilunkimoraali jäi päälle sukupuolisuhteissa välillä myös sodan jälkeen, mikä aiheutti hankausta sukupuolten välisiin suhteisiin ja saattoi paikoin laskea naisten miehiä kohtaan tuntemaa arvostusta.

Tutkimuksessa ei ole vielä nostettu esiin tässä kirjassa kuvaamaani hangoitteluun ja korsuysteisyyden luomiseen liittyvää miesten jakamaa seksuaalikerrontaa. Normaalista sukupuolijärjestyksestä poikkeavassa tilanteessa, jossa naisen läheisyyden puute oli rintamamiesten jakama yhteinen kokemus, miesten välille rakentui omanlainen toiveiden, fantasian ja kokemusten jakamisen tila, joka antoi sekä lohtua että toivoa ja loi miesten välille läheisyyttä. Tämä yhdessä jaettu kerronnallinen kokemustila saattoi antaa mentaalista turvaa sen lisäksi, että sillä oli armeijan valtahierarkiaa kiistävä merkitys.

Edustaessaan kiistämisen ja vastarinnan kulttuuria korsuissa tapahtunut seksuaalikerronta rinnastuu työväen folkloreen, joka asettuu vallitsevaa arvojärjestelmää vastaan.¹⁰ Heino Nyssönen erittelee muistelemisessa sovinnollisen ja provokatiivisen muistamisen.¹¹ Korsuperinneaineiston seksuaalikerronnassa on kyse provokatiivisesta muistamisesta. Ikään kuin sillä haluttaisiin muistuttaa, vuosikymmeniä sodan jälkeen, tavallisen rivimiehen todellisesta, sodassa tukahdutetusta seksuaalisesta kompetenssista ja tässä tukahduttamisessa tapahuneesta vääryydestä.

Seksuaalikerronta on osa sotafolklorea: tekstit muodostavat kerronnallisen kokonaisuuden, josta osa on fiktiota, osa perustuu tositapahtumiin – monesti enemmän tai vähemmän liioiteltuna. Tässä tarkastelussa kertomusten totuusarvoa ei lähdetä enempää yksittäin arvioimaan, vaan niitä kuvataan osana kollektiivista muistia, jossa yksityiskohdat eivät ole niin tarkkoja. Olennaista on kertomusten muodostaman kokonaisuuden merkitys niin korsuyhteisölle kuin laajemminkin. Seksuaalikerronnan laajempi merkitys tiivistyy siihen, että jermuilun tapaan se on yhteisyyttä luodessaan viime kädessä palvellut taistelutahtoa.

Korsuperinneaineiston seksuaalikerronnasta välittyvä veteraanien ”yhteinen muisti” nostaa esiin virallisen ja epävirallisen normiston ristiriitaisuuksia. Tässä työssä tuodaan näkyville tuo epävirallinen, inhimillisistä tarpeista nouseva kokemushistoria. Veteraanien välittämä muistitieto ei ole ristiriidatonta, mutta sille on havaittavissa oma rajoja rikkova eetoksensa. Muistaminen ei tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä, vaan muisti on luonteeltaan sosiaalinen ja muisteja on useita. Muistot ovat menneisyyden läsnäoloa nykyhetkeen sopeutuen: ryhmän muisti ilmentää sen identiteettiä, arvoja ja toiveita.¹² 1970-luvun alussa, jolloin korsuperinneaineistoa kerättiin, elettiin näennäisesti seksuaalisen vapautumisen aikaa, mikä on saattanut vaikuttaa seksuaalikerronnan rehvakkuuteen.

Seksuaalisuutta koskeva muistaminen on ehkä pelkistetyimmillään ruumiilla muistamista, ja korsuolosuhteissa siihen on liittynyt myös paljon turhautumista. Sota rajaa ratkaisevasti ihmisten intimiteettiä, ja korsuaineiston kautta voimme kurkistaa intimiteetin historiaan so-

dan kontekstissa. Kyse on lähinnä mieshistoriasta, koska aineisto keskittyy miesten kertomaan kuvaukseen. Tämä on uudenlainen avaus inhimilliseen kokemukseen keskittyvän eli ns. uuden sotahistorian tutkimuksessa. Ymmärtäessämme sukupuolikulttuurin ja -järjestelmän historiaa hahmotamme paremmin sen kipupisteitä.

Kirjassaan *Tuntematon sotilas* Väinö Linna kiteyttää sodan olemuksen viluun, nälkään, väsymykseen ja pelkoon.¹³ Tämä traumaattinen kokemus vaikuttaa väistämättä myös naisten ja miesten välisiin suhteisiin. Elämästä tulee näissä olosuhteista selviytymistä ”kädestä suuhun”, mikä heijastuu myös elämänasenteeseen: kun kosketus naiseen on ”kortilla”, tilaisuuteen tartutaan herkemmin sen tullessa eteen. Kun naisesta on rintamalla ainainen puute, seksuaaliseen kontaktiin halutaan päästä mahdollisimman pian, koska aika on rajattu. Tällainen asetelma on omiaan esineellistämään naisia, joiden samalla olisi pitänyt yrittää torjua miehen liian nopea eteneminen, ettei heidän olisi luultu päässeen seksin makuun muiden miesten kanssa. Tässä jännitteessä käydään kuin kahden rintaman sotaa: rintamasotaa maan rajojen tuntumassa ja ”seksisotaa” sukupuolirintamalla.

Varsinkin jatkosota oli tärkeä murroskohta suomalaisessa sukupuolikulttuurissa: sota mursi seksuaalista säätelyä ja uudenlaisen liikkuvuuden myötä laajensi seksuaalista valikoimaa ja seksuaalikäytäntöjä. Sota-aika oli niin sanottuun seksuaaliseen vallankumoukseen verrattavissa oleva käännekohta sukupuolten suhteissa. Se vaikutti myös suomalaiseen tunneilmastoon, mikä muutti sukupuolikulttuuria. Seksuaalinen vallankumous on käytännössä tarkoittanut paitsi seksuaalikäytäntöjen kirjon laajenemista ja seksuaalikontaktiin pääsyn hel-

pottumista myös naisille kuuluneesta seksuaalikon-
tin portinvartijuudesta luopumista. Se on toisin sanoen
merkinnyt naisen seksuaalisen maineen säätelyn löysty-
mistä. Tässä mielessä korsuperinneaineiston huonoiksi
naisiksi leimatut seksuaalista nautintoa hakeneet naiset
ovat osaltaan olleet tienraivaajia nykynaisille. Tosin tyt-
töjen ja naisten huorittelun uhka ei ole nykyäänkään häl-
vennyt, mutta sen kohteeksi joutuminen ei enää välttä-
mättä ole koko elämää leimaava kirous. Korsuperinne-
aineistossa moni veteraani ilmaisi harmitustaan lottien
maineen tahraamisesta, kun nämä sen sijaan olisivat an-
sainneet kunniaa urotöistään:

”On valitettavaa, että ainakin määrätyltä taholta on so-
talottamme rinnastettu ilotyöiksi kaikki. Taikka aina-
kin rintamalottamme. Tämä on mitä suurin valhe. Tä-
män kaltaisten kirjoittajien pitäisi tuntea kunnioitusta
sodan aikaisia lottiamme kohtaan. Lottiemme ansiosta
saa kiittää henkeään hyvin moni nykyinen lottien her-
jaaja. Jokainen joka todella tuntee sodan aikaiset lot-
tien uhrautuvat teot niin taistelurintamalla, ilmaival-
vonnassa, säähavaintoasemilla, kanslia- ja kanttiini
y m m tehtävissä. Puhumattakaan kotirintaman töistä.
Osaa todella antaa arvoa, ja kunnioittaa lottiamme.”

Korsuperinneaineistossa on useita viittauksia 1950–60-
luvulla käytyjen kirjasotien keskiössä olleeseen kuvaan
lotista, lähinnä Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan*
ja Paavo Rintalan *Sissiluutnantin* nostamaan keskuste-
luun naisten seksuaalimoraalista. Keskustelun synty-
minen paljastaa naisilta maanpuolustuksessa edelly-
tetyn siveysvaatimuksen. Miesten oli voitava keskittyä

taistelutoimiin tarvitsematta pelätä, että heidän naisensa lipeävät muiden miesten sänkyyn. Naisten siveystalkoot ikään kuin vahvistivat miesten taistelutahtoa. Aviossa olleiden naisten uskottomuus saattoi todellakin heikentää petetyn puolison taistelukykyä, mutta naimattomien naisten osalta tällainen vaatimus merkitsee eräänlaista neitsyysvarausta tulevalle puolisolle sodan jälkeen.

Etenkin jatkosodassa naisille lankesi tehtävä puolustaa maataan pidättäytymällä heittäytymästä seksuaaliin nautintoihin muiden kuin omien miestensä kanssa. Kotirintaman oli kestettävä naisten kunnian menettämisen uhalla. Sodan jälkeen naiset ovat saaneet kollektiivisesti kantaa siveysrintaman repeämistä koitunutta häpeää. Näin maanpuolustuksellisissa tehtävissä toimineilta naisilta on samalla viety työhönsä liittyvää kunniaa. Kunniallisuuden ehtoja ei ole kuitenkaan liiemmin määritelty tutkimuksissakaan. Aseveljien ja vihollisten kanssa seurustelu on sotaoloissa helppo vetää rajaksi, mutta suomalaissotilaiden kanssa seurustelu on harmaa vyöhyke. Yhtäältä miehistä tuli olemaan pulaa ja kilpailua sodan jälkeen, mutta toisaalta sota-aikana heidän kanssaan ei tullut seurustelussa mennä liian pitkälle. Yhtälö oli kohtuuton, kun ottaa huomioon, että samaan aikaan miehet elivät rintamalla kovassa seksin puutteessa. Korsuperinneaineistossa todetaankin, että ”olivat kunnan tytöt aivan tosissaan valittaneet siitä, että [koska] lomalla käyvät pojat hakevat vain niitä ’joilta saa’ he jäävät vaille miesseuraa”.

Sota modernisoi seksuaalisuhteita, mutta sota-ajan seksuaalimoraalia on tulkittu sotaa edeltäneen moraalisen viitekehyksen kautta näihin päiviin asti. Miksi varsinkin veteraanipolven naisilta jälkikäteenkin helposti

edellytetään seksuaalista pidättyneisyyttä kunnollisuuden ehtona? Tämä siveysrintamaa koskeva vaatimus, si-veystalkoot, on osa kansallista myytistöä torjuntavoiton ja erillissotateesin rinnalla. Sen avulla sodan muovaamaa kansallista identiteettiä on rakennettu. Korsuperinne-aineisto paljastaa räikeän kaksinaismoralismin, mitä tulee naisiin ja miehiin sukupuolisiveellisinä toimijoina. Mieskertojat kyllä ilolla tervehtivät seksuaalista nautintoa hakevaa naista mutta eivät yleensä arvosta vaan pikemminkin halveksivat häntä. Seksuaalisia nautintoja metsästävään rintamamieheen sen sijaan ei kohdistu vastaavaa asennetta.

Armas Niemisen (1951) mukaan 1800–1900-lukujen vaihteessa Suomessa alkoi esiintyä kannanottoja relatiivisen, sallivan sukupuolimoraalin puolesta sukupuolista pidättyvyyttä korostavaa absoluuttista sukupuolimoraalia vastaan. Absoluuttinen sukupuolimoraali sisälsi puritaanisen vaatimuksen sukupuolielämän rajoittumisesta avioliittoon. Relatiivista sukupuolimoraalia on puolustettu yhtäältä eroottisen rakkauden ja toisaalta viettien voittamattomuuden näkökulmasta. Sota-aika kiihdytti relatiivisen sukupuolimoraalin voittoa absoluuttisesta, vaikka virallisesti elettiinkin absoluuttisen sukupuolimoraalin aikaa.

Absoluuttisen ja relatiivisen sukupuolimoraalin jännite tarkoitti sota-aikana kaksinaismoraalia: naisilta edellytettiin absoluuttisen sukupuolimoraalin mukaista pidättyvyyttä, mutta miesten seksuaalisia tarpeita kohtaan oltiin sallivampia. Kaksinaismoraali sukupuoliasioissa perustuukin käsitykseen, jonka mukaan miehellä on voimakkaampi seksuaalinen halu kuin naisella.¹⁴ Monissa korsuperinneaineiston kertomuksissa

Miten viime vuosisadan sodat vaikuttivat seksuaalisuuteen ja suomalaiseen sukupuolikulttuuriin? Rohkea avaus inhimilliseen kokemukseen keskittyvän uuden sotahistorian tutkimuksessa.

Toinen maailmansota oli seksuaaliseen vallankumoukseen verrattavissa oleva käännekohta suomalaisessa sukupuolikulttuurissa. Sota-aikana jatkuvasti muuttuneet olosuhteet ja ihmisten liikkuminen höllensivät seksuaalisuuden kontrollia, mikä mahdollisti heittäytymisen viettien sanelemiin kohtaamisiin ja seksuaalisiin kokeiluihin. Samalla sota altisti myös seksuaaliseen väkivaltaan.



Sota ja seksi avaa näkymän rintamamiesten arkeen korsuyhteisössä: miehet paikkasivat naisen puutetta rivoilla seksijutuilla ja kuluttivat asemasotavaiheessa aikaa pelaamalla ja tehtailemalla kirjeitä kotirintamalle, usein pakettien toivossa. Pyrkimyksenä oli myös luoda suhteita lomaseksin saamiseksi. Naisilta kuitenkin edellytettiin samaan aikaan siveystalakoita, joissa tapahtui repeämiä. Kirja tuo esiin sota-ajan kaksinaismoralismin ja epäsuhdan suhtautumisessa naisten ja miesten seurusteluun vieraan maan seksikumppaneiden kanssa.

#kirja

WWW.KIRJA.FI



9 789513 182014



92.7

ISBN 978-951-31-8201-4